

Sofi Oksanen

Norma

Ha minden jól megy, augusztusban már nem lesz más dolgunk, csak hogy a finom ételekre, a kiadós alvásra, a kezelésekre és a pihenésre koncentráljunk. Koccintunk majd a jövődre, melyben mindent megkapsz, amiről eddig álmodni sem mertél. Akkor véget ér a munkám, és én a legkevésbé sem bánom, mi volt az ára az új életednek.

A temetés után semmi sem tért vissza a régi kerékvágásba, pedig Norma még azzal hitegette magát, hogy ez lehetséges, amikor a meghívottak menetének végére maradt, és egy óvatlan pillanatban a temető kapuja felé vette az irányt. Anya nem venné rossz néven, hogy már hívja a taxit, a többiekkel meg Norma nem törődött: az alig ismert rokonokkal, az örökösök mesterkedésével és a Naakka-ház sorsával, melyet előbb-utóbb majd felemlgetnek a karjalai pirogok és szendvicstorták között, miközben a nagyfi közbe-közbeszúrja töredezett emlékezete szötte észrevételeit. Ő most maga mögött hagyja ezt a bohózatot, megpróbál visszatérni a hétköznapi életbe, és szembenéz mindazzal, amit anyja halála jelent, nem fogja többé elkerülni a helyeket, melyek rá emlékeztetik. Nem fogja többé elkészíteni a munkáját, nem megy taxival metró helyett, és nem tör ki belőle reggelente a sírás, miközben a vasfogó fésűvel tépi a haját. Nem felejt el eleget enni és inni, és nem hagyja, hogy a hétköznapi élete, melyet anyja és ő közösen építettek fel fáradságos munkával, összeomoljon. Másnap reggel úgy készül fel a munkanapjára, ahogy azelőtt: leszedegeti a bolyhokat a blúza hátáról, a kiegészítékébe babaolajat készít a göndör fürtök megzabolázására, Diapamot és Postfant a test és a lélek megnyugtatására, és egy úti méretű

Elnett-flakont is bedob a táska mélyére – az illata egy szokványos munkanapot sugall, olyan nők használják, akiknek rendben van az életük, és ő is ilyen nő akar lenni. Miután így felvértezi magát, lemegy a Sörnäinen metróállomásra, beolvad az áramló tömegbe, és a mozgólépcsővel a peronra viteti magát, úgy halad végig a metró etetőlőcsérén, mint bármelyik napon. A légáramlat lebegtetni fogja a szoknyája szegélyét, az emberek a telefonjukat és az ingyenes lapokat olvasgatják, és egyikük sem gondol már a tragédiára, amely ugyanannál a peronnál történt; csak neki jut eszébe, miközben készül szembenézni a munkahelyi hangulattal, amely már hónapok óta feszült az elbocsátási tárgyalások miatt, és ráeszmél majd, hogy semmi más nem ért véget az életében, csak anya élete.

A taxinak híre-hamva sem volt. Norma a temető kerítésének támaszkodott, és hagyta, hogy a megkönnyebbülés beleússzon a benzók és a szkopolamin alkotta buborékba. Túlélte a temetést. Senki részvétnyilvánításából nem olvastott ki hamisságot, sem álszentséget az empatikusnak szánt szavakból. Nem ájult el, nem hányt, és nem riadt meg, még ha egyesek közel is jöttek hozzá, és megölelték. Mintagyerek módjára viselkedett, és végre készen állt levenni a napszemüvegét, mely a napsütés előcsalogatta izzadság nyomán kezdett lecsúszni az orrnnyergén, de éppen, amikor már a táskájába tette volna, odalépett hozzá egy ismeretlen férfi, hogy kifejezze részvétét.

Norma visszatolta a szemüveget az orrára. Nem vágyott társaságra.

– Azt hiszem, a többiek már bementek.

Norma az étterem felé intett, ahol a megemlékezést tartják, és jobban a szemébe húzta a kalapját. A férfi nem indult, helyette kezét nyújtott neki. Norma elfordult, és nem fogadta az üdvözlést, nem szeretett idegenekkel társalogni.

A férfi azonban nem adta fel. Ő maga kapta a tenyerébe Norma kezét.
– Max Lambert – mutatkozott be. – Vezérigazgató. Régi barátja vagyok az édesanyádnak.

– Nem emlékszem, hogy valaha is említette volna a nevét.

– Maga az összes haverjáról beszámolt az anyjának? – nevetett fel a férfi. – Már jó ideje. Fiatalkorunkban sok kalandban volt részünk Anitával.

Norma kitépte a kezét. A férfi szorítása olyan érzést keltett benne, mintha akarat ellenére pecsétet nyomtak volna a bőrére. Ráadásul múlt időben beszélt az anyjáról. Ez sértésként hangzott. Norma még nem jutott el idáig, és a férfi nem is tűnt úgy, mintha anya barátja lenne. Norma és Anita Ross visszahúzódva éltek, társasági létük a munkahely kötelező köreire korlátozódott. Tudták, kik a másik közelebbi ismerősei. Ez a férfi nem tartozott közülük.

A férfi hátrafésülve viselte a haját, az öblök a korához képest még kevésbé nyúltak meg, a bőréről már nem lehetett elmondani ugyanezt. Ráncait mélyítették az erős napsugarak, a hosszú ideje és áldozatosan magába döntött ital táskákat duzzasztott a szeme alá, és a napbarnítottság sem fedte el a megpattant ereket. Izzadt halántékán az előző esti sör bűze csapott ki. A férfi öltönye is tegnapról maradt, a térdénél buggyosan elállt, egész lénye trottyosságot sugárzott, és nem illett a túlevelű fák nyugalzába, még ha udvarias volt is a beszédmód, az öltöny színe az alkalomhoz illően fekete, az anyaga pedig drága. Az arcszesze friss Kouros, nem olyan, amely évek óta állt a polcon, a hajsamponja fodrászüzletből való. Eddig jutott Norma elemzése, az orra bedugult a gyógyszerektől és a bánattól, a hányinger elleni tapaszok a füle mögött egyenletesen pumpáltak a vérébe a szkopolamint, nem bírt többet kiolvasni a férfiból. Ahogy meglátta, hogy a lófarkából kiszabadult egy fürt, és dugóhúzóvá pöndörödött,

megijedt, nézegette az órát a telefonján, a kocsinak már meg kellett volna érznie. A férfi előtúrta a táskájából tükörlencsés napszemüvegét, és feltette.

– Elvihetem valahová, kisasszony?

– Köszönöm, nem, már jön a taxi.

A férfi kurta nevetése egy vén nőcsábászt idézett, teste szinte egészen Normához tapadt. Volt valami a hangjában, ami a turistacsoportok csevegésére emlékeztetett, a fecsegésükből mindig előtűnő élcelődésekre, a társaság tréfamesterének másoknál harsányabban elmondott, széles körnek címzett adomáira, melyeken akkor is nevetnek a többiek, ha nem ül a poén.

– Jó lenne, ha mielőbb felvenné velem a kapcsolatot. Tegyük pontot a sajnálatos ügyek végére, hogy aztán nyugodtan folytathassa az életét.

A férfi előkapott egy névjegykártyát a tartóból, melynek sötét foltjai azt sejtették, ezüstből készült, és Norma kezébe nyomta. A napfényben megcsillant a csuklóját övező aranylánc. Biztos, hogy a tárcát kártyán nyerte vagy lopta. Norma fejében egyre-másra villantak fel a filmbe illő lehetőségek: nem lehet, hogy ő a valódi apja Reijo Ross helyett, és anya nem olyan ember, aki elhallgatta volna, ha ismeretlen féltestvérei vannak. A férfi eltévesztette a temetést.

Margit akkor hívta, mikor a taxi már Kallióhoz közeledett. Norma a hatodik kicsengés után vette fel. Lambert névjegykártyája még mindig az ölében hevert, és ő a papír sarkait pattintgatta, miközben a nagynénje próbálta rávenni, hogy menjen vissza. A kártya erős és drága kartonból készült, tejszínes árnyalatban, arany dombornyomással. A beosztás hiányzott róla, ugyanígy a cím is. Norma pillanatnyi ötlettől vezérelve megkérdezte a nagynénjét, eljött-e Max Lambert a megemlékezésre.

A név semmit nem mondott Margitnak. Norma helyesen gondolta, hogy a férfi eltévesztette a temetést, és már le is tekerte volna az ablakot, hogy szélnek eressze a kártyát.

– Várjunk csak, Helena volt férjére gondolsz? – kérdezte Margit.

Norma összerézzen. Túlságosan elzsibbasztotta magát, hogy bírja a temetést. Ezért nem tudta összefüggésekben látni a dolgokat: anya legjobb barátnőjének ugyanaz volt a vezetékneve, mint a férfinak, aki az imént bemutatkozott neki.

– Mi a csodáért jönne el Max Lambert Anita Ross temetésére? – kérdezte Margit. – Már a gondolat is teljes képtelenség!

– Pedig azt hiszem, ő volt az. Most nincs ott az étteremben?

– Nincs.

– Lehet, hogy Helena helyett jött el?

– Nem emlékszel, milyen csúnyán vált el Helena és Lambert? Anyád sohasem akarta volna, hogy az a férfi idejőjön.

A telefonbeszélgetéshez a lelkész nyugodt hangja és a tányérok koccanása adta a háttérzajt. Margit szavaiban keserűség érződött, mikor meghallotta Lambert nevét, de most már inkább úgy tűnt, kínosan érinti. Tisztelettel beszélt Helenáról, mintha anya figyelné őket, és egy pillanatra anya életben volt, ebben a társalgásban, mely még mindig az ő kívánságai szerint zajlott. Senki más nem beszélt úgy Helenáról, ahogy anya.

– Azoknak az éveknek a gyümölcse pár jó gyerek, de rajtuk kívül csak bánatot szültek. Gondolj arra, mi történt Helenával!

Margit kortyolt egyet valamiből, megkoccant a pohár.

– Felejtsd el az egészséget, nem Lambert volt az.

Háborodott Helena férje. Anya nem bírta elviselni, ha csúfolták Helenát, és nem nagyon beszélt a nála tett látogatásairól. Az elmúlt évben azonban gyakrabban járt Kuopióban, és Norma ebből azt a következtetést vonta le, hogy Helena állapota vagy rosszabbodott, vagy javult. Nem kérdezősködött róla. A kórházi környezet mindig az átlagból kilógók sorsát juttatta eszébe, és ezekről bőven eleget hallott anyától. Szorongást is keltettek benne. Ő maga nem ismerte Helenát, arra sem emlékezett, látta-e valaha. Csak most esett le neki, hogy nem kérdezte meg Margittól, értesítették-e Helenát anya haláláról, vagy hogy Helena eléggé magánál van-e ahhoz, hogy fel tudja fogni a hírt.

– Azok a haverok csak bajt okoztak.

– Haverok, milyen haverok?

Margit megint kezdte felizgatni magát, noha a diazepam lassította a szavak megformálását és vattával tömte ki a száját, Norma pedig azon tűnődött, vajon a nagynénje felismerné-e Lambertet. A férfi évtizedekkel ezelőtt ment át Svédországba Reijo Ross-szal együtt, és a párost azóta nem látták Naakka falvában. Még azért sem jöttek haza, hogy eltemessék a szüleiket.

– Reijóra gondolsz? Van ott valaki Reijo Ross családjából? Lambert talán valamelyik Ross-szal jött.

– A Ross-szok közül? Ne viccelj már! Ami volt, elmúlt, felesleges bolygatni. A nagynénjének valószínűleg igaza van, anyának is ez lett volna a véleménye. Ott akarta tartani a haverjait, ahová tartoztak: a múltban. De ha senki sem volt kapcsolatban Reijóval, Lambert régi barátjával, vagy Helenával, akkor honnan hallott Lambert a balesetről? Norma nem emlékezett rá, mi állt a gyászjelentésben, tartalmazott-e valami információt a temetésről. Azt is Margit intézte.

Az újságok lehozták a hírt, anya neve nélkül: Sörnäinennél halálra gázolt egy nőt a metró. A rendőrség szerint nem merült fel bűncselekmény lehetősége.

Norma kipattintott egy újabb pirulát a levélből, és a táskájába ejtette a névjegykártyát. A tudakozó annyit árult el, hogy a férfi telefonszáma titkos vagy feltöltőkártyás, cím nincs hozzá. Noha a nyári adás mesterkéltségére nem illett a naphoz, Norma mégis arra kérte a taxisofőrt, hangosítsa fel a rádiót. Elfedte a szipogást. A gyámoltalanságot. Már elmúlt harminc, és még mindig úgy élt, hogy anya oldotta meg az elébe kerülő legnehezebb problémákat.

Anya nem terhelte volna gyanús vezérigazgatókkal, akik áramütésként hatnak a hajára.

Marion Alvarra pillantott, aki észrevétlenül megrázta a fejét. A lány nem volt ott az éttermi megemlékezésen. És Lambert sem. Marion átkozódott magában, ő akart volna először beszélni Normával.

– Tölthetek még kávét?

A nő, aki a kérdést feltette, az ötvenes éveiben járt, és úgy rémlett, mintha kissé el lenne veszve. Arcára ráfagyott a visszafogott mosoly, és nem tűnt el róla akkor sem, amikor az imént tévedésből a férfi-mellékhelyiségbe nyitott be.

– Szép ceremónia. Anita éppen ilyenre vágyott volna.

Alvar bizalmas hangszíne szertefoszlatta a bemutatkozás szükségességét. Úgy viselkedett, mintha ők ketten Anita régi barátai lennének, és abban bízott, hogy a nő nem mer majd utánakérdezni, hanem titokban a saját hiányos emlékezetét okolja.

– Nem igazán tudtuk, mit tegyünk – közölte a nő. – A temetkezési irodában azt mondták, ilyen esetekben a hamvasztás a leggyakoribb. Mégis úgy döntöttünk, a koporsós temetést választjuk, anyám állapota miatt. Túlságosan összezavarná, ha eltérnénk a hagyományoktól.

Testvér. Ezek szerint ő Anita nővére, Margit. A nő Anita anyja mellett állt a temetésen. Elli Naakka törekenynek látszott, és úgy festett, lélekben nincs jelen, éppen olyan zavarodott volt, amilyennek Anita is mondta. Az idős asszony megriadt, ahogy a mellette imbolygó nőből kitört a sírás, amikor a göröngyök a koporsóra koppantak, és úgy paskolgatta meg a kezét, mintha egy felszínes

ismerőst vigasztalna. Nem ismerte fel Margitot, és nem fogta fel, hogy a saját lánya temetésén van. Ez megnyugtatta Mariont, és mégis, azt kívánta, bárcsak értené az idős asszony, milyen eseményről van szó, látni akarta a könnyeit. Alvar Margit vállára tette a kezét, és elvette tőle a kávéskancsót.

– Majd én segítek a kínálgatásban. Nagyon tapintatos módját választották a temetésnek.

– Anyámnak természetesen nem árultuk el, mi történt. Ha beszélnek vele, ne csodálkozzanak, hogy agyvérzést emleget – mondta Margit. – Önök biztosan a postától jöttek, Anita munkatársai?

Marion az öccse felé nyújtotta a kávéscsészéjét, hogy időt nyerjen a gondolkodásra, de Alvar már rá is vágta, hogy igen. Anita a jelek szerint nem beszélt a kirúgásáról, sem új munkahelyéről a Hajvarázsbán. Ez nem meglepő, az emberek szégyellik, ha elveszítik az állásukat, még manapság is, biztos, hogy Anita nem akarta volna megosztani a munkahelyi gondjait ezzel a bagázssal. Az étkezés alatti beszédek a Naakka-házban töltött nyarakat emlegették fel, és más semmiségeket, csupa hülyeséget. A szavaknak igen kevés közük volt Anita valódi életéhez. Marion érezte, hogy a mellében parázsló düh ismét fellángol. Olyan embereknek, akik nem ismerték Anitát, nem kellene az utolsó útjára kísérniük őt. Anita gyűlölte volna az efféle eseményeket. Azt szerette volna, ha a vendégeket borral kínálják, ABBA szól és lehet táncolni. Hogy Helena legyen jelen, ne pedig Lambert. Mialatt a lelkész a sír mellett mondta a gyászbeszédét, Lambert odasúgta Marionnak, hogy feleslegesen aggódtak, hiszen minden rendben zajlik. Senki sem emlegette fel, mi történt Helenával, és úgy tűnt, senki sem emlékszik Lambertre, de Marionra vagy Alvarra is aligha. Az idő elvégezte feladatát.

- Nem is sejtettük, hogy Anita ilyesmit forgat a fejében – folytatta Margit.
 - A depresszió néha alattomos tud lenni – bólintott Alvar.
 - Önök sem vettek észre semmit?
 - Anita talán valamivel visszahúzódóbb volt az utóbbi időben – felelte Alvar, és Marion felé fordult megerősítésért. Mondania kellene valamit. Képtelen volt rá. Zsebkendőjét keresgélte, de már egyetlen tisztát sem talált. Alvar odanyújtott neki egy szalvétát. Marion a szeméhez érintette.
 - Anita sosem kedvelte igazán a társaságot – mondta Margit. – De azért gyakrabban fel kellett volna hívnom, kikérdeznem, mi újság, akár erőszakkal is.
 - Norma hogy viseli? – kérdezte Alvar. – Bizonyára neki a legnehezebb.
 - Norma az anyjára ütött, mindig magában tartja a dolgokat.
 - Ha bármiben segíthetünk...
 - Köszönöm, emlékezni fogok rá. Jó lenne elbeszélgetni Anita többi munkatársával is, de azt hiszem, nem ismerném fel őket – mondta Margit, aztán elmesélte, hogy felhívta a postahivatal mellékét, és kérte, továbbítsák a hírt Anita temetéséről, de a nő, aki felvette a telefont, nem tudott Anitáról.
 - A postánál nagyon sűrűn cserélődnek a kollégák – sajnálkozott Alvar.
- A beszélgetés kezdett kínos irányt venni, a további mesemondást az öccsére hagyja. Marion távolabb osont, Alvar pedig észrevétlenül odabiccentett feléje, miközben folytatta a kávé kínálgatását. Úgy tűnt, Margit már a második repetát kérő vendégnél megfeledkezett Anita munkatársainak felkutatásáról. A kávéskancsó ravasz húzás volt Alvar részéről, így magától értetődően járhatja végig az egész vendégsereget.
- A család férfitagjai még mindig ugyanúgy álldogáltak, ahogy a temetőben, az öltönyükben feszengve és mereven, hátuk mögé tett kézzel. Lambert is így csi-

nált. Az áhítat kifejezése férfi módra. Nem illett Lamberthez, a legkevésbé Anita temetésén, falsnak hatott. Ahogy Marion a vendégek között járkált, megrendülést és döbbenetet kifejező szavak suhantak el mellette, és sajnálkozás, hogy senki sem sejtett semmit – mintha bármelyikük egyáltalán sejthetett volna, kevesen találkoztak Anitával azt követően, hogy Helsinkibe költözött. Marion nem értette, egyáltalán miért jöttek el ezek az emberek. Talán hogy könnyítsenek a megszakadt kapcsolat miatti rossz lelkiismeretükön, vagy hogy pletykálhassanak a többi falubelinek a Naakka családot ért tragédiáról. Az emberek mindig ugyanúgy reagálnak az erőszakos halálesetekre, álszentül és egyben kíváncsian, évtizedekig pletykálnak róluk, különösen, ha az okukat nem lehet észérvekkel megmagyarázni, mert éppen az esztelenség váltotta ki őket. Marion még megpróbálja elérni a lányt, aztán elég ebből a bohóckodásból, ő hazamegy.

Norma kiszállt az autóból, letépte a szkopolamin tapaszokat a füle mögül meg a könyökhajlatából, és rágyújtott. Mindjárt a hátsó udvar szemeteskukájába hajítja a temetőszagot árasztó ruháit, leoperálja magáról a mai nappal járó bánatot, és kibontja a kartondobozos vörösbort, melyet a másnap reggelre való várakozás megkönnyítése céljából tartalékolt a konyhaszekrényben. Csak ki kell nyitnia a kaput, és bemennie a lépcsőházba. Az utóbbi hetekben ez vált a legnehezebbé.

Tizenkét évvel ezelőtt más volt a helyzet. Ugyanez a kapu szívélyesen fogadta anyát és őt, szinte magától nyílt ki, és a városba költözés a valaha hozott legjobb döntésnek tűnt. Akkor szánták el magukat erre a fontos lépésre, amikor Norma leérettsgizett, és maguk mögött hagyták a Naakka-házat a környező, szorongást keltő falusi közösséggel együtt. Egy és ugyanazon házban találtak rá a két tökéletes lakásra, és ezt nagy szerencsének gondolták, melyet úgy ünnepeltek meg, hogy oda-vissza utazgattak a metróval.

Tizenkét évvel később az urbánus élet ezen megtesztetője áthajtott anyán, egy nappal az után, hogy anya hazajött thaiföldi nyaralásáról. Norma nem tudta elhessegetni a kérdést, vajon meg lehetett volna ezt akadályozni? Vajon ki tudta volna olvasni anyja lelkiállapotának a jeleit, ha aznap este felhívja? Ha megtette volna azt a néhány felfelé vezető lépcsőfokot anyához?

Még csak kávézni sem ment fel, hanem egy alkalmi ismerősénél töltötte az éjszakát. Azokban az órákban küldte neki anya az utolsó üzenetét: *Vacsora*

holnap? Ajándékot is hoztam neked Thaiföldről. Norma csak reggel látta. Ha anya rá is csörgött volna, ő nem vette volna fel. Úgy érezte, szüksége van arra, hogy egy pillanatra megfeledkezhesen a munkahelyi légkörről. Az egész hete azzal telt, hogy a főnökei és a folyosókon surranó vezetőség arckifejezését figyelte, a gondnok, aki mindig képből volt az aktuális helyzetről, kezdte kerülni a dohányzóhelyet, és ezt annak a jeleként értelmezték, hogy rosszul haladnak a tárgyalások. A gondolat, hogy anyával rögtön megtárgyalja a munkahelyi feszültségeket, szorongást keltett benne. A pohárra koncentrált, a jelentéktelen férfirra, és a fejében tátongó űrre. Majd másnap találkozik anyával.

Amikor a munkaidő kellős közepén hívták Normát, azt hitte, az elbocsátási tárgyalásokról lesz szó. Energikusan lépett a tárgyalóba, készen arra, hogy a legjobb oldalát mutassa, de két rendőr várt rá. A rendőrnő egyenes hajából nyírfasampon, egészséges életmód és magas C-vitamin-bevitel illata áradt. Norma haja összekunkorodott, és abban a pillanatban beléhasított, hogy ép bőrrel fogja megúszni a leépítéseket. Később kellemetlenül érezte magát emiatt. Másra kellett volna gondolnia, nem arra, hogy nem rúghatnak ki olyan embert, aki éppen most veszítette el tragikus körülmények között az anyját.

A hír egy pillanat alatt bejárta az épületet, és a táskájába különféle krízistelefonszámok névjegykártyáit dugdosták. Közvetlen kollégája egy újságcikkéről sugdosott, melyet korábban olvasott. A cikk szerint csak olyan emberek lehetnek metróvezetők, akik képesek megbirkózni a sínekre ugrók okozta krízissel, ugyanis ebben a szakmában az ember előbb-utóbb találkozik ezzel.

A vezető felemlegetéséről az jutott Norma eszébe, hogy ő volt az utolsó személy, aki még életben látta anyát, aki látta az utolsó másodpercét, az utolsó lépését, az utolsó lélegzetvételét. Valószínűleg mindez olyan gyorsan történt, hogy a férfinak nem is tudatosult. De Normának kellett volna lennie ennek a személynek, nem a vezetőnek, sem a vadidegeneknek a metró peronján.